

УДК 351.851:[37.013.83](474.2)

Д. В. Титаренко

аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики
Національної академії державного управління при Президентові України

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ ДОРΟΣЛИХ В ЕСТОНІЇ

Стаття присвячена аналізу сучасного стану управління освітою дорослих в Естонії. Зроблено огляд проблематики у цій сфері та акцентовано увагу на систему управління освітою дорослих в Естонії. Визначено ключові переваги естонського досвіду у сфері управління освітою дорослих, що можуть бути враховані у процесі удосконалення системи публічного управління освітою дорослих в Україні.

Ключові слова: управління освітою дорослих, освіта впродовж життя, Європейський Саміт, освітня політика, Естонська асоціація андрагогів «Andras», публічне управління освітою дорослих в Україні.

Постановка проблеми. Сьогодні освіта дорослих в країнах Європейського Союзу є обов'язковою умовою для створення і збереження особистого, соціального та економічного добробуту, яка забезпечує реалізацію і максимальний розвиток людських можливостей і життєвого потенціалу.

Беручи до уваги стрімкий розвиток європейської політики у сфері освіти впродовж життя та існуючу ефективну систему управління, є необхідність вивчення та використання практичного європейського досвіду та вироблення цілеспрямованої освітньої державної політики в Україні.

Зокрема, країни Балтії займають особливе місце серед тих держав, які вже реалізували свій курс на інтеграцію до європейського освітнього простору та успішно впровадили політику освіти впродовж життя.

Естонія – одна з країн Балтії і пострадянських республік, яка змогла за достатньо короткий термін провести реформування системи управління та освітньої сфери в цілому. Тому досвід цієї країни має неабиякий вагомий практичний інтерес для України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує, що протягом останніх 20 років в Естонії відбувся перехід від пост-комуністичного до демократичного суспільства. Естонія є пострадянською державою, де процеси лібералізму, індивідуалізму і пост-індустріалізму відбулися за дуже короткий період часу. Відповідно, освітня політика країни перебувала під впливом соціально-економічних і політичних настроїв та була змушена справлятися з великими змінами в со-

ціумі, у тому числі, пристосовуючись до ринкової економіки.

Метою статті є здійснення аналізу практичного досвіду управління та сучасного стану організації освіти дорослих в Естонії.

Виклад основного матеріалу. На початку XIX століття освіта в Естонії мала диференціальний характер. На основі соціального та освітнього капіталу продовжувало збільшуватися розшарування суспільства. Зміни в естонському суспільстві сприяли тому, що освіта стала засобом для визначення соціального статусу. Це зумовило необхідність впровадження освіти дорослих і доступу до неї всіх верств населення та належного правового регулювання в даній галузі. Значення освіти дорослих мало чітко визначатися в законах і підзаконних актах, які б регулювали національну систему освіти.

В 1993 році був прийнятий «Закон про навчання дорослих», який встановлював основи навчання дорослих та правові гарантії, у разі, якщо вони бажають навчатися в будь-якому віці [1]. Відповідно до Закону, освіта дорослих визначалась в межах трьох категорій: навчання для досягнення певного освітнього рівня, навчання, пов'язане з трудовою діяльністю та навчання за вільним вибором.

Впровадження освітньої політики освіти дорослих бере свій початок з 1996 року. Відтоді в Естонії почала активно використовуватись Концепція безперервного навчання [2], яка була прийнята Європейським парламентом і Радою міністрів, і пояснює той факт, що освіта дорослих в Естонії розглядалась саме через призму безперервного навчання. Важливим аспектом

було те, що змінилось саме розуміння навчання, метою якого була належна підтримка та забезпечення як особистісного, так і соціального розвитку кожного, хто бажає навчатись.

Для реалізації безперервного навчання в Естонії постала гостра необхідність розвитку організаційного та науково-методичного забезпечення. Необхідно було, по-перше, створити систему кваліфікацій, яка б являла собою комплекс заходів, пов'язаних з оцінкою і визнанням професійних компетенцій. І по-друге, щоб ця система присвоєння кваліфікацій відповідала Європейській системі кваліфікацій. Тому, в 1998 році уряд Республіки Естонії при Торгово-промисловій палаті створив групу з реформування кваліфікацій і розробки перших кваліфікаційних стандартів, що дало змогу розвивати освіту дорослих як цілісну систему.

Поворотним моментом у виробленні політики і практики Європейського Союзу став Європейський саміт, який пройшов в Лісабоні в березні 2000 року. Висновки Лісабонського саміту підтверджують, що успішний перехід до економіки і суспільства, заснований на знаннях, має супроводжуватись процесом безперервного навчання – навчанням впродовж життя. Відповідно, європейські системи освіти мають закласти не тільки основу для наступаючих змін, але й самі мають зазнати змін [5].

Концепція Європейського Союзу щодо безперервного навчання дуже вплинула на освітню політику країни. Поступово відбувалось удосконалення системи професійних кваліфікацій, з 2001 року дану систему розвиває Управління з питань кваліфікацій Естонії, проте з 2008 року система професійних кваліфікацій вже регулюється Законом про професії. Також розробка стандарту професії «педагог дорослого» в Естонії почалось на початку 2000-х років.

Перші сертифікати про присвоєння кваліфікації педагога дорослих були надані Естонською асоціацією андрагогів «Andras» («AEAE Andras»), яка створила професійний комітет, до складу якого увійшли провідні експерти з цієї сфери.

У 2004 році Естонія все ж вступила до Європейського Союзу, при цьому враховуючи низку директив, тенденцій та змін в освітній політиці. Оскільки Естонія стала членом Європейського Союзу, розвиток освіти дорослих став одним з головних пріоритетів освітньої політики країни. І до сьогодні Естонія залучається в якості

повноправного члена Європейського Союзу до процесів прийняття управлінських рішень.

У галузі освіти дорослих дедалі зростало міжнародне співробітництво, простежувалось збільшення ролі недержавних організацій, розширення освітніх можливостей як у формальному, так і неформальному секторі. Зростає кількість курсів та навчальних центрів, а це призвело до залучення значної частини дорослого населення.

Натомість, неабиякого значення набувають організації, які є провайдерами політики освіти впродовж життя. Сьогодні в Естонії такою є Асоціація Андрагогів «Andras» [6]. Це неурядова організація, яка об'єднує представників освіти дорослих із різних областей та бере участь у формуванні освітньої політики в Естонії.

Основними завданнями асоціації є: участь у поширенні концепції навчання протягом усього життя; участь у формуванні навчального середовища і пропаганді освіти дорослих в Естонії; консультування організацій, членів асоціації та залучення їх у проекти Євросоюзу; участь у зарубіжних проектах і у впровадженні проектів Соціального фонду Євросоюзу; ціннісне піднесення звання андрагога і присудження кваліфікації. Саме «Андрас» організує Тиждень дорослого учня і Форум освіти дорослих як заходів, що популяризують цінність освіти дорослих.

Не менш вагомою неурядовою організацією є Естонська Неформальна асоціація освіти дорослих (Estonian Non-formal Adult Education Association (ENAEA) [5], яка є послідовником Естонського союзу освіти (Estonian Union of Education 1924-1940), який був відновлений в 1994 році. Основною місією асоціації є об'єднання громадських і загальнодержавних організацій, навчальних закладів для дорослих та представників парламенту задля створення освітнього середовища, яке так необхідне для стійкого громадянського суспільства.

Важливою для розвитку освіти дорослих в Європі та у всьому світі, була шоста міжнародна конференція з освіти дорослих CONFINTEA, яка пройшла в м. Белені (Бразилія) 2009 року. В Беленських рамкових діях, віднаходимо: «політика і законодавчі заходи на підтримку освіти дорослих повинні носити комплексний і інклюзивний характер і бути інтегрованими в перспективу навчання впродовж і в масштабах усього життя, де основу складають загальносекторальні і міжсекторальні підходи, що охо-

плюють і взаємопов'язують всі компоненти навчання і освіти [1].

Такий комплексний характер можна було простежити у результаті спільної роботи Асамблеї співпраці Естонії, Естонського форуму освіти і Міністерства освіти і науки в період з 2009 по 2011 рік. Адже була розроблена програма «П'ять викликів, що стоять перед системою освіти Естонії – стратегія у сфері освіти на період 2012-2020 роки».

Сьогодні у країні діє Стратегія безперервного навчання [3], яка стала фундаментом для розвитку всієї естонської системи освіти і є частиною стратегії підвищення конкурентоспроможності країни. Стратегія безперервного навчання є одним з найважливіших документів, що узгоджують розвиток всієї сфери освіти і служить фундаментом для формування під неї відповідної бюджетної бази на період з 2014 по 2020 роки.

При розробці даної Стратегії була задіяна консультативна палата, до складу якої увійшли представники Асамблеї співпраці Естонії, Естонського форуму освіти та роботодавців, а також Міністерства освіти і науки. При складанні Стратегії враховувалися результати обговорень, проведених із різними партнерами, а також письмові коментарі. Міністерство освіти і науки склало подальший план дій та програми для впровадження стратегії безперервної освіти.

Загальна мета складання Стратегії полягає в тому, щоб надати всім жителям Естонії можливості для безперервного навчання відповідно до їх потреб і здібностей. На її основі будуть складені програми, що носять прикладний характер – спрямовані на проведення в життя необхідних змін. У результаті, у кожного з них з'явиться гідний шанс для реалізації себе як особистості в суспільстві, трудовому та сімейному житті.

1 липня 2015 року почав діяти новий Закон «Про навчання дорослих» [4]. Цей Закон встановлює правові гарантії і обумовлює права кожної людини навчатись впродовж усього життя. Законом встановлюються основи управління сферою освіти дорослих, а також навчання дорослих поділяється на рівневе і додаткове навчання.

Згідно Закону «Про навчання дорослих» поняття «дорослий учень» не пов'язане з віком. В естонському законодавстві навчання для дорослого учня не є для нього основною діяльністю, навчання відбувається паралельно з роботою та/або сімейним життям.

Головними завданнями Міністерства освіти і науки щодо сфери освіти дорослих є планування та застосування принципів і цілей державної освітньої політики, розвиток правового простору, необхідного для здійснення освітньої політики, а також забезпечення цілеспрямованості і послідовності застосування освітньої політики. Крім того, для ефективного застосування освітньої політики Міністерство забезпечує аналіз і оцінку потреб в навчанні.

Міністерство освіти і науки відповідає за формування і захист позицій держави при роботі та застосуванні тих правових актів та програм розвитку Європейського Союзу (ЄС), які стосуються питань освіти, молодіжної та мовної політики.

В Естонії також діє Рада з освіти дорослих, яка є дорадчим органом і куди входять представники причетних міністерств, установ додаткового навчання, установ рівневого навчання, організацій роботодавців та працівників, а також інших установ і осіб, що діють у сфері освіти дорослих.

Рада з освіти дорослих має наступні повноваження:

- 1) консультувати Міністерство освіти і науки та інші сторони з питань стратегічного планування, фінансування сфери освіти дорослих;
- 2) брати участь у складанні програм розвитку і моніторингу їх виконання;
- 3) давати експертні оцінки та інформувати про позиції в даній сфері організацій, представлених в Раді за освітою дорослих [7].

Нині в Естонії освіта дорослих забезпечується різними університетами, такими як – Тартуський університет, Талліннський університет, Талліннський технічний університет, Естонський університет тощо. Тартуський університет має свій власний відкритий університет, який пропонує широкий спектр безперервного навчання. Тривалість пропонованих курсів і програм безперервного навчання складає від півдня до двох років. Кожного року вони пропонують приблизно 1000 курсів для більш як 20000 слухачів.

Формуючи політику у сфері безперервної освіти, європейські країни все більш звертають увагу на її економічну необхідність, яка викликана особливостями мінливого ринку праці і на його соціально-культурну значимість.

З 2017 року Естонський уряд планує запустити нову національну програму, за якою буде платити певну суму кожній дитині для її участі в культурних і спортивних неформальних захо-

дах. Згідно з естонською освітньою політикою надавання можливості освіти дітям та дорослим є критично важливим для країни.

З населенням 1,3 мільйона громадян, сьогодні в Естонії, зареєстровано понад 625 неформальних освітніх установ, або так званих «шкіл неформальної освіти», з більш ніж 116 тисячами студентів, і майже 5000 викладачів із різних програм.

Естонія є яскравим прикладом країни, яка взялася активно реформувати свою освітню систему протягом останніх 25 років і за цей час досягла чималих успіхів. Поняття «освіта протягом життя» так само поширена, як і в країнах Західної Європи з усталеною системою освіти для дорослих. Вибудована в Естонії національна система освіти дорослих постійно оновлюється та модернізується

Аналіз основних міжнародних нормативно-правових документів та аналіз теоретичних засад практичного досвіду управління освітою дорослих в Естонії дає змогу зробити висновок, що країна має розгалужену систему безперервної освіти та освіти для дорослих.

Висновки та пропозиції. Наразі, враховуючи естонський досвід, насамперед вбачається необхідним в Україні закріпити на законодавчому рівні визнання освіти дорослих на державному рівні та визначення її як складової національної системи освіти. Важливими у процесі правового регулювання цієї сфери є також: визнання права людини на освіту впродовж життя, на доступ до освітніх та інформаційних ресурсів усіх видів; доступність освітніх послуг для різних категорій дорослих громадян України незалежно від рівня здобутої раніше освіти, матеріального забезпечення і місця проживання. Іншим важливим кроком на шляху до побудови в Україні системи управління освітою дорослих

є визнання кваліфікації «андрагог» та залучення неурядових організацій до прийняття управлінських рішень.

Сучасні євроінтеграційні процеси, які здійснюються наразі у нашій державі, дають можливості для подальшого вивчення кращого досвіду країн Європи в освітній сфері, а також його ефективного впровадження.

Список використаної літератури:

1. Draper J. A. The metamorphoses of andragogy // The Canadian Journal for the Study of Adult Education. – 1998. – № 12(1). – P. 3-26.
2. European Commission. Key competences for lifelong learning. European Reference Framework [Електронний ресурс] / European Commission // European Communities. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://goo.gl/xBZE3e>.
3. IVAN-UNGUREANU C. The Lisbon Strategy / C. IVAN-UNGUREANU, M. MARCU. // Romanian Journal of Economic Forecasting. – 2006. – № 1. – P. 74–83.
4. Knowles M. S. The modern practice of adult education: Andragogy versus pedagogy. New York: Association Press, 1970. – 384 p.
5. Marcella M. Adult Education Policy and the European Union. Theoretical and Methodological Perspectives / M. Marcella, J. Holford. – Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers, 2014. – 179 p. – P. 11.
6. Per Paladun Hansen. Europe needs the power of learning / Paludan Hansen Per. // DVV International – International Perspectives in Adult Education. – 2015. – № 71. – P. 53–55.
7. UNESCO Institute for Lifelong Learning. Global Report on Adult learning and Education [Електронний ресурс] / UNESCO Institute for Lifelong Learning // UNESCO Institute for Lifelong Learning. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: http://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/AdultEducation/en/GRALE_en.pdf.

Титаренко Д. В. Опыт организации и управления образованием взрослых в Эстонии

Статья посвящена анализу современного состояния управления образованием взрослых в Эстонии. Сделан обзор проблематики в этой сфере и акцентировано внимание на систему управления образованием взрослых в Эстонии. Определены ключевые преимущества эстонского опыта в области управления образованием взрослых, которые могут быть учтены в процессе совершенствования системы общественного управления образованием взрослых в Украине.

Ключевые слова: управление образованием взрослых, образование в течение жизни, Европейский саммит, образовательная политика, Эстонская ассоциация андрагогов «Andras», публичное управление образованием взрослых в Украине.

Tytarenko D. V. Experience of the organization and management of adult education in Estonia

Article is devoted to the analysis of a current state of management of adult education in Estonia. The review of a perspective in this sphere is made and the attention to a control system of adult education in Estonia is focused. Key advantages of Estonian experience in area of management of adult education which can be considered in the course of improvement of public management system of adult education in Ukraine are defined.

Key words: *management of adult education, life long learning, European summit, educational policy, Association of Estonian Adult Educators «Andras», public management of adult education in Ukraine.*